جوایز ادبی بخشی از زنجیره کتاب‌خوانی است

8 اسفند 1403

حسن گوهرپور– بازار کتاب هم مانند هر بازار دیگری یک چرخه یا زنجیره دارد. یک طرف این چرخه و زنجیره، تولیدکننده (مؤلف) و طرف دیگر مصرف‌کننده (خواننده کتاب) است. میانه این بازار نیز از صنعت تولید کاغذ، چاپ و نشر را شامل می‌شود تا پخش و کتابفروش و... تمام این زنجیره در یک تلقی عام بازار کتاب نام گرفته است.

در بازار کتاب، فضاهای متعددی وجود دارد که می‌تواند ترویج‌دهنده فرهنگ کتابخوانی و مطالعه باشد. یکی از مهم‌ترین این فضاها، رسانه‌ها هستند. رسانه‌ها در فضای مجازی، سایبری و فیزیکی، ابزاری هستند که می‌توانند مخاطب را به سمت خواندن کتاب مورد علاقه سوق دهند. جوایز ادبی هم به همین اعتبار، نوعی رسانه به حساب می‌آیند. جوایز ادبی غیر از ارزشگذاری بر یک اثر ادبی، آن را در سطحی گسترده به گروهی از مخاطبان کتابخوان و علاقه‌مند به ادبیات معرفی می‌کنند و از این منظر می‌توانند سهم قابل توجهی در معرفی و حتی فروش کتاب داشته باشند.

اگر از این منظر به جوایز ادبی نگاه شود، «سلیقه» و «تنوع جوایز» بسیار بااهمیت خواهند شد. همان‌طور که آثار ادبی خلق شده، متنوع هستند، جوایز ادبی هم می‌توانند متنوع باشند؛ با این نگاه، هر تعداد جایزه ادبی در کشور فعال باشند، اتفاق خوبی است. به همین اعتبار، جوایز ادبی می‌توانند هر کدام نماینده طیفی از اهالی ادبیات در معرفی کتاب به خوانندگان باشند. به بیان دیگر، اگر بشود رویکرد به آفرینش اثر ادبی را از منظر سبک و قالب و... صورتبندی کرد، هر کدام از این رویکردها می‌توانند جایزه‌ای هم داشته باشند. این تنوع جایزه هم معرفی کتاب‌های شاخص را سهل می‌کند و هم می‌تواند مخاطب را در انتخاب و خرید کتاب کمک کند. اما نکته مهمی که باید در این بخش به آن اشاره کرد این است که هر رویکرد به شکل کاملاً حرفه‌ای، علمی و تخصصی باید نمایندگی شایسته‌ای برای آن دیدگاه ادبی باشد. هر چقدر نگاه تخصصی‌تر و حرفه‌ای‌تر باشد، اعتماد مخاطب به آن جایزه بیشتر خواهد شد.

انتشارات رویای آبی

اگر بخواهیم اوضاع جوایز ادبی در ایران را از این منظر مورد واکاوی قرار دهیم باید عرض کنم که

جوایز ادبی در ایران امروز این میزان تنوع را ندارند، اگر هم متنوع باشند، تداوم برگزاری ندارند. حال آنکه چرا جوایز ادبی در ایران نمی‌توانند استمرار داشته باشند در این نوشتار مجالش نیست اما مسأله این است که جوایز ادبی در کشور نتوانسته‌اند تداوم لازم را داشته باشند.
در واقع این بخش از بازار کتاب، به اندازه حوزه‌های دیگر نتوانسته توسعه داشته باشد. بسیاری از جوایز ادبی، در دوره‌های اول تا پنجم، دچار مشکلات متعدد شده و از فضای ادبی کشور خارج می‌شوند. به همین دلیل است که هنوز جوایز ادبی نتوانسته‌اند آن‌گونه که ظرفیت جوایز ادبی است در جامعه ادبی کشور تأثیرگذار باشند. جامعه ادبی کشور هر جا می‌خواهد به یک رویداد ادبی اعتماد پیدا کرده و آن را به عنوان یک رخداد مستقل و مهم باور کند، مشکلات مالی و اختلاف سلیقه‌ها، جایزه را به مرز تعطیلی می‌کشاند. این تعطیلی‌ها فقط تعطیلی یک جایزه نیست، تعطیلی یک بخش قابل توجه از زنجیره مطالعه و تأثیرگذاری در جامعه ادبی و کتابخوان ایران است.

حسن گوهرپور